

Remissvar Bättre tillsammans- Förslag till en uppdaterad nationell cancerstrategi

Institutet för biomedicinsk laboratorievetenskap (IBL) uppskattar möjligheten att få inkomma med remissvar på förslaget till en uppdaterad nationell cancerstrategi.

Vi är positivt inställda till utredningens övergripande ansats och dess målområden, samt den kontinuerliga uppföljningen av aktuella mål. Cancer är idag den näst vanligaste dödsorsaken för båda könen och förväntas bli den ledande dödsorsaken. Därför är det av stor vikt att vi vidtar åtgärder för att stärka förebyggande insatser, tidig diagnostik och rätt behandling. Den uppdaterade strategin skapar en stark grund för att Sverige ska kunna förstärka det preventiva arbetet, förbättra tillgängligheten och ge alla som drabbas av cancer en större chans att överleva samt leva med så god livskvalitet som möjligt.

IBL är biomedicinska analytikers yrkesorganisation och arbetar för att stärka professionen genom att stödja och utveckla kunskap och kompetens hos landets biomedicinska analytiker. Legitimerade biomedicinska analytiker finns främst inom hälso- och sjukvården och är specialister på olika undersöknings- och analysmetoder och har en avgörande roll för patientsäkerhet och kvalitet. Det brukar sägas att cirka 70 % av alla diagnoser grundar sig på provsvar och undersökningar som utförs av biomedicinska analytiker. Professionens insats i cancerdiagnostiken är alltså avgörande.

Diagnostik av cancersjukdom återfinns i 2 av de 3 övergripande målen i den nya cancerstrategin, tidig upptäckt och ökad överlevnad där nya metodik och teknik inom exempelvis precisionsmedicin diskuteras. Vi tillstyrker huvudsakligen förslaget till ny strategi men vi vill framföra följande synpunkter inom avsnitten nedan.

1.4.1 Kompetensförsörjning

Hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs är dess medarbetare. För att säkerställa en hållbar vård krävs attraktiva utbildningar, goda arbetsvillkor och effektiv användning av

kompetens. I dag råder brist på flera personalkategorier, vilket påverkar hela vårdkedjan, inklusive cancervården.

Socialstyrelsen och Nationella vårdkompetensrådet har fått i uppdrag att ta fram en nationell plan för kompetensförsörjning. Förslagen, som riktar sig till regioner, kommuner, lärosäten och regeringen, fokuserar på att behålla, utveckla och återrekrytera vårdpersonal samt skapa tydliga karriärvägar. Dessa insatser är avgörande för både cancervården och hälso- och sjukvården i stort.

Av alla bristyrken i hälso- och sjukvården nämns biomedicinska analytiker särskilt i den, rapport från Nationella Vårdkompetensrådet som presenterades 2024. Av uppgifterna som inkommit från SCB och som presenteras i rapporten framgår att antalet examinerade biomedicinska analytiker inte motsvarar det antal som lämnar arbetskraften för varje år fram till 2030. Vi kommer alltså i närtid se en kraftig minskning av antalet yrkesverksamma inom diagnostiken (1).

Att behålla kompetens är således ett av hälso- och sjukvårdens största utmaningar. Ett sätt för att behålla medarbetare på arbetsplatserna är, som beskrivs i förslaget, att öka möjligheterna till kompetensutveckling och skapa karriärvägar för respektive profession. Som professionsförening har vi under många år arbetat för en reglerad specialistutbildning och reglerade tjänster inom hälso- och sjukvård för biomedicinska analytiker för att skapa möjligheter för professionen att växa i yrket och inom olika specialiteter. Tyvärr har vi hittills inte lyckats fullt ut, men det finns program och kurser på avancerad nivå runt om i landet som ger möjlighet till specialisering. Men eftersom reglering saknas är det upp till respektive arbetsgivare att värdera varje kompetenshöjning. Det finns således stora skillnader nationellt i hur denna kompetens tas till vara och värdesätts.

En kompetenshöjning måste även värderas i lön. Idag är biomedicinska analytiker ett av de akademiska yrken där livslönen är så pass låg att utbildning faktiskt inte lönar sig (2). Just biomedicinska analytiker har även halkat efter andra medellånga vårdutbildningar avseende medellön såsom sjuksköterska och röntgensjuksköterska vilket är oroande (3).

Dessa hinder för att bevara kompetens, dvs bristen på reglerad kompetenshöjning samt lönefrågan, är aspekter som vi tror kommer vara avgörande för framtidens diagnostik, inte minst inom diagnostiken av cancer.

7.4, 8.3, 8.10.4 Molekylära analyser och precisionsmedicin

Cancerdiagnostik har blivit alltmer komplex och resurskrävande, med avancerade bild- och funktionsmedicinska undersökningar samt molekylära analyser inom

precisionsmedicin. Snabb diagnos och behandling måste balanseras mot högkvalitativ och komplett diagnostik. Nya tekniker, såsom AI-baserad utvärdering inom bild- och funktionsmedicin, kan bidra till kortare väntetider.

Implementeringen av precisionsmedicin kräver utökad kompetens inom molekylära analyser, inom bioinformatik och datahantering. Detta ställer krav på analytisk expertis, tolkning av resultat samt klinisk bedömning. Arbetssättet bör vara tvärprofessionellt och kompletteras med nya kompetenser, såsom molekylärbiologer, bioinformatiker, studiekoordinatorer och forskningssjuksköterskor. För att maximera nyttan av precisionsmedicinsk teknik krävs tillgång till specialiserad kunskap inom molekylära analyser, klinisk implementering och kliniska prövningar. Som legitimerad expert på avancerade laboratoriemetoder och med kunskap om hela analyskedjan och validering av ny forskning är den biomedicinska analytikern en självklar del i teamet för att garantera patientsäkerheten.

Precis som nämns i utredningen behöver regionerna proaktivt arbeta för att säkra kompetensförsörjning kopplad till precisionsmedicin, avseende nya professioner och experter men även gällande biomedicinska analytiker. I skapandet av nya team är det av yttersta vikt att legitimerade professioner ingår som garant för patientsäkerhet och kvalitet.

För IBL,

Gabriella Lillsunde Larsson, legitimerad biomedicinsk analytiker, lektor och docent

Vice Ordförande IBL, President för International Federation of Biomedical Laboratory Science (IFBLS)

1. Socialstyrelsen. Förslag till nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. Uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning (S2023/00256). Tillgänglig på www.nationellavardkompetensradet.se , maj 2024.

2. SACO. Är din utbildning lönsam? – Livslöner för 35 högskoleutbildningar 2024. Tillgänglig på <https://www.saco.se/opinion-fakta/sacos-rapporter/2024/livslon-2024/>

3. Bengtsson Per. Så ska facket säkra ditt lönelyft. Vårdfokus, #2 2025